

UMSÖGN

Umsögn um stefnu og framkvæmdaáætlun um farsæld barna til 2030

Til	Velferðarnefnd Alþingis
Mál	75. mál, þingskjal 75 - samþætting þjónustu í þágu farsældar barna
Umsagnaraðili	Arnar Elvarsson, einstaklingur
Dagsetning	29. september 2026

Afstaða: Styðja markmiðin, en gera áætlunina árangursmiðaðri, fjárhagslega skýrari og öruggari gagnvart persónuvernd.

Umsögn þessi er persónuleg afstaða umsagnaraðila. Hún byggir á sjálfstæðisstefnu um frelsi og ábyrgð einstaklinga, hóflega skattheimtu, ráðdeild, eignarrétt, valddreifingu og skýrt regluverk. Hún er ekki opinber umsögn eða yfirlýsing Sjálfstæðisflokksins.

1. Hvað málið snýst um

Tillagan setur sameiginlega stefnu ríkis og sveitarfélaga um að börn fái samfellda þjónustu yfir mörk skóla, heilbrigðisþjónustu, félagsþjónustu og barnaverndar. Hún byggir á sex stöðum og inniheldur 16 aðgerðir til ársins 2030.

Aðgerðirnar snúa meðal annars að biðlistum, íþróttaþátttöku barna í viðkvæmri stöðu, öruggri upplýsingamiðlun, þátttöku barna, farsæld í framhaldsskólum, þjónustu við börn með taugaproskaraskanir og mati á fyrstu fimm árum farsældarlaganna. Áætlaður kostnaður ríkisins 2027-2030 er um 820,2 millj. kr., þar af 520 millj. kr. til svæðisstöðva íþróttahéraða.

- Margar aðgerðir eru greiningar, leiðbeiningar eða kortlagning en síður tryggð þjónustuumbót.
- Aðgerð 8 mælir árangur að hluta með 25% fjölgun skráðra tilvísana eða mála í framhaldsskólum.
- Aðgerð 3 gerir ráð fyrir tæknilausnum og miðlun viðkvæmra upplýsinga milli þjónustuveitenda.
- Aðgerð 7 kortleggur biðlista en setur ekki sjálf tölusett markmið um styttingu þeirra.

2. Mat umsagnaraðila

Það er rétt að barn og fjölskylda þurfi ekki að rata ein um sundurlaus kerfi. Snemmtæk þjónusta getur bæði bætt líf barna og sparað kostnað síðar. Áætlunin þarf þó að mæla árangur út frá betri þjónustu, ekki fjölda mála, funda eða útgefins fræðsluefnis.

Sjálfstæð og ábyrg stjórnvísla krefst skýrrar ábyrgðar, gagnsæis um kostnað og verndar einkalífs. Sveitarfélög mega ekki sitja uppi með ófjármagnaðar skyldur. Miðlun heilsu-, félags- og skólagagna verður að byggjast á skýrri lagaheimild, lágmarkun gagna og raunverulegum réttindum barna og foreldra.

3. Tillögur að breytingum

Eftirfarandi orðalag er sett fram sem efnisleg tillaga. Nefndarsvið getur lagað greinanúmer, tilvísanir og lagatæknilegt orðalag án þess að efni tillagnanna breytist.

3.1. Engar ófjármagnaðar skyldur

Tillaga að orðalagi:

Við III. kafla stefnunnar bætist: „Áður en aðgerð sem felur í sér ný verkefni eða kostnað fyrir sveitarfélög eða þjónustuveitendur kemur til framkvæmda skal liggja fyrir kostnaðarmat, skýr ábyrgðarskipting og samkomulag um fjármögnun. Árleg kostnaðar- og framvinduskýrsla skal birt opinberlega.“

Rök: Þetta ver sjálfsstjórn sveitarfélaga, bætir fjármálastjórn og gerir Alþingi kleift að sjá hvort fjármunir skila raunverulegum árangri.

3.2. Betri mælikvarði í framhaldsskólum

Tillaga að orðalagi:

Í aðgerð 8 falli brott mælikvarðinn um 25% fjölgun skráðra tilvísana eða mála. Í stað hans komi: „Mæld verði bið eftir fyrsta viðbragði, samfella þjónustu milli skólastiga, hlutfall mála með skýra ábyrgð og upplifun nemenda og foreldra af aðgengi og árangri þjónustunnar.“

Rök: Fjölgun skráðra mála getur stafað af auknum vanda eða breytttri skráningu og er því ekki traustur árangursmælikvarði. Réttara er að mæla hraða, samfellu, gæði og upplifun notenda.

3.3. Tölusett markmið um biðlista

Tillaga að orðalagi:

Við aðgerð 7 bætist: „Grunnstaða biðlista skal birt eigi síðar en 1. júlí 2027. Fyrir hverja lögbundna þjónustu skal setja tölusett markmið um styttingu biðar til ársloka 2030 og birta stöðu eftir landshlutum eigi sjaldnar en hálfsárslega.“

Rök: Kortlagning ein og sér bætir ekki þjónustu. Opinber grunnstaða og tímasett markmið skapa ábyrgð og gera kleift að forgangsraða fjármunum þar sem þörfin er mest.

3.4. Persónuvernd innbyggð frá upphafi

Tillaga að orðalagi:

Við aðgerð 3 bætist: „Áður en tæknilausn er þróuð eða keypt skal framkvæma og birta mat á áhrifum á persónuvernd. Miðlun skal takmarkast við nauðsynleg gögn, aðgangur vera rekjanlegur og barn og forsjáraðili fá skýrar upplýsingar um réttindi sín. Miðlæg söfnun viðkvæmra gagna skal ekki hefjast án skýrrar lagaheimildar.“

Rök: Samþætt þjónusta má ekki verða að ótakmörkuðu upplýsingaflæði. Skýr mörk auka traust og draga úr áhættu á misnotkun eða óþarfa skráningu.

3.5. Óháð árangursmat fyrir áframhald

Tillaga að orðalagi:

Aðgerð 16 verði framkvæmd af óháðum matsaðila. Skýrslan verði birt eigi síðar en 1. júní 2029 og hafi að geyma samanburð á árangri, kostnaði og svæðisbundnum mun. Ákvörðun um framhald tímabundinna verkefna og styrkja verði tekin að loknu matinu.

Rök: Óháð mat dregur úr hættu á að kerfið meti sjálft eigin árangur. Tímabundin verkefni eiga aðeins að festast í sessi ef þau sýna mælanlegan ávinning.

4. Niðurstaða

Lagt er til að Alþingi samþykki stefnuna með þessum breytingum. Markmiðið á að vera færri biðdagar, skýrari ábyrgð og betri líðan barna, ekki stærra kerfi vegna kerfisins sjálfs.

Virðingarfyllt,
Arnar Elvarsson
einstaklingur

Heimildir

[Tillagan á vef Alþingis](#) | [Ferill 75. máls](#)

Athugasemd: Umsögnin byggir á opinberum gögnum sem lágu fyrir 29. september 2026. Hún er ekki lögfræðiráðgjöf.